

практиці, а лише як нормативний акт, який врегульовує інші правовідносини, ніж ті, що регулюються Директивами;

– на відміну від законодавства України (ст. 35 Закону, 449–451, 455, 456 ЦК) поняття "програма" та "передача" в законодавстві ЄС не синонімізуються. Зокрема, саме "програма" має відповідно зміст, культурне призначення, тоді як "передача" є актом поширення сигналів, що несуть програми. Законодавство України потребує відповідних змін, зокрема, чіткої диференціації цих двох понять та надання визначення таким об'єктам прав, як "програма організації мовлення" та "передача", а також службовому твору у сфері мовлення.

Директива 93/83/ЄЕС припускає можливість запровадження в національному законодавстві лише єдиного випадку використання об'єктів авторського права і суміжних прав без дозволу відповідних суб'єктів: ретрансляції у межах території проживання суб'єкта авторського права і суміжних прав, якщо ним було надано дозвіл на первинну трансляцію відповідно до положень Директиви (ст. 9(3)). Оскільки загальна диспозиція Директиви передбачає при ретрансляції дотри-

мання вимог авторського права, умова "відповідно до положень Директиви" вказує на необхідність задоволення матеріальних інтересів автора (ст. 9(1),(2)). У даному випадку опосередковано йдеться про виплату справедливої винагороди, що потребує особливої уваги в контексті адаптації законодавства України, у тому числі щодо різних підходів до ефірного публічного сповіщення та кабельної ретрансляції творів. Стосовно даного питання вбачається за доцільне впровадити практику, прийняту в ЄС.

1. АКМ проти Lampert, 24.06.1974 // *Revue internationale du droit d'auteur* (RIDA). — 1976. 2. Бюлетень з авторського права. — 1984. — Т. XVIII. — № 2. 3. Справа GEMA, 07.11.1980 р. 4. Справа RTL Plus, 13.12.1988 р. // *Revue internationale du droit d'auteur*. — 1990. — Vol. 33. — № 143. 5. Council Directive 89/552/EEC of 3 October 1989 on the coordination of certain provisions laid down by Law, Regulation or Administrative Action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities // *Official Journal*. — 1989. — Vol. L 298. 6. Council Directive 93/83/EEC of 27 September 1993 on the coordination of certain rules concerning copyright and rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission // *Official Journal*. — 1993. — Vol. L 248.

Надійшла до редколегії 15.12.05

Є. Калашнюк, асп.

ПРИНЦИПИ ТА МЕХАНІЗМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Досліджено основні аспекти політики інформаційного суспільства (ІС) Європейського Союзу. Визначено вплив на регіональну політику. Розглянуто питання побудови інформаційної інфраструктури, поширення стратегії електронної комерції (інформаційного бізнесу), електронного уряду та інформаційних послуг як факторів включення країн у міжнародні політичні та світові комунікаційні процеси, а також вплив інформаційних технологій як невід'ємної частини інформаційного суспільства на розвиток повсякденного життя.

It was examined the main aspects of the EU's information policy. It was determined the impact on the regional policy and the main question of the building of information infrastructure, the propagation of the e-commerce strategy (e-business), e-government and information service as the factors of state integration in the international political and communicational process. It was also studied the impact of IT as an integral part of the IC on the development of the common life.

Мобільні телефони, які ще 15 років тому навіть не існували, сьогодні ми бачимо будь-де. Інтернет пропонує безперервний потік інформації on-line. Завдяки цифровим системам з великими можливостями, які з'єднують світи реальності та віртуальності, ми можемо вибирати різноманітні послуги та програми. ЄС своєю діяльністю та політикою з самого початку стежив за цією революцією інформаційних технологій, які на сьогодні є чинниками створення інформаційного суспільства.

Революція комунікацій завжди підтримується новими технологіями та ринковим побутом. Європейський Союз перебуває в центрі цього процесу, регулюючи відкриття ринків, надаючи рівні права та можливості всім учасникам, захищаючи інтереси споживачів та впроваджуючи технічні норми. Старі монополії у секторі телефонії, які в минулому захищали національні інтереси та ринки, сьогодні трансформовані. На ринку з'явилися нові суб'єкти, які пропонують нові послуги. Завдяки конкуренції ціни знизилися, а рівень якості підвищився.

Пересічні громадяни, як і великі компанії, можуть вибрати необхідні послуги за прийнятною ціною. На сьогодні 90 % шкіл та фірм ЄС мають зв'язок з Інтернет, у той самий час як пересічні громадяни є постійними споживачами електронних послуг. Сектор інформації та комунікації є одним із найдинамічніших секторів Європи та світу в цілому.

У 1987 р. для того щоб відповісти на перші сигнали лібералізації у секторі телекомунікацій, Європейська Комісія розробила робочу програму, яка повинна була стати фундаментом для проведення інформаційної політики. Завдяки цій ініціативі Комісія впровадила законодавчу базу для відкриття національних ринків ЄС для телекомунікаційної інфраструктури та послуг,

яку було повністю закріплено та розроблено в 1998 р. за допомогою повної лібералізації ринку телекомунікацій. Із того часу зближення комунікаційних технологій та інформації, що передається по радіо та телевізору за допомогою цифрових засобів, примусило ЄС переглянути нормативну базу з метою детального вивчення електронної сітки та комунікаційних послуг. У 2003 р. Європейська Комісія представила новий проєкт нормативного законодавства, який був затверджений у липні 2003 р. [8].

Завдяки постійній роботі ЄС працювати в секторі комунікацій стає простіше: швидке підключення до Інтернет, телефонія та інші послуги. Метою нової нормативної бази ЄС можна виділити три аспекти: зменшити нормативне навантаження на компанії, які пропонують послуги для інформаційного суспільства; гарантувати, у кліматі, де домінує конкуренція, всім споживачам право на основні послуги за доступною ціною (телефон, факс, підключення до Інтернет, безкоштовні екстрені дзвінки); стимулювати конкуренцію, зменшуючи вплив монополій.

Окрім виконаних проєктів, метою яких є розширення ринку, одним із пріоритетів є зменшення різниці в інформаційній освіті між більш багатими та бідними регіонами (найчастіше периферією), де доступ до Інтернет та до нових інформаційних технологій є низьким, а також збільшення рівня знань між країнами-членами ЄС та країнами, що приєдналися в травні 2004 р.

Як вже було зазначено, велику роль у формуванні інформаційної політики ЄС відіграє Європейська Комісія. Так, Європейська Комісія, яка протягом багатьох років вирішувала виключно технічні питання, сьогодні займає одну з центральних позицій на політичній арені ЄС. Наприклад, Європейська Рада є органом, що представляє

© Є. Калашнюк, 2006

інтереси країн-учасниць, а Європейська Комісія захищає інтереси самого європейського об'єднання. Комісія виконує роль стимулятора щодо країн-учасниць.

До компетенції Європейської Комісії входить:

- контроль за провадженням та дотриманням норм Договору;

- формулювання пропозицій у сферах, передбачених Договором, коли це необхідно;

- можливість брати участь у прийнятті рішень та в розробці законодавчих актів Європейської Ради та Європейського Парламенту;

- виконання компетенцій і норм, які належать та встановлені Європейською Радою.

Як бачимо, Комісія як виконавчий орган несе відповідальність за виконання політики різного напрямлення. Що стосується інформаційного суспільства, то Парламент та Рада виконують законодавчі обов'язки; Комісія надсилає законодавчі пропозиції та впроваджує в життя аналітичні роботи та розробки щодо індустріальних та соціальних тенденцій у цьому секторі [4; 8].

Європейський Союз приділяє багато уваги цьому питанню, таким чином, можна вже виділити політику ЄС у сфері інформаційного суспільства, з якою необхідно узгоджувати національну політику країн-учасниць. Європейський Союз став виконувати роль законодавчого органу, координатора та активного ініціатора такого феномену, як інформаційне суспільство. Діяльність ЄС сконцентрована на таких діях:

- розвиток у нормативному та юридичному контексті;
- впровадження інформаційних та комунікаційних технологій;

- моніторинг та аналіз впливу інформаційного суспільства на культурні та соціальні ланки суспільства;

- пропаганда інформаційного суспільства;

- міжнародна стратегія для створення глобального інформаційного суспільства;

- лібералізація міжнародного ринку телекомунікацій в контексті WTO.

Розвиток інформаційного суспільства вже не перший рік є одним із головних пріоритетів ЄС. Європейський Союз збудував свою власну програму щодо розвитку інформаційного суспільства, приймаючи до уваги принципи основних договорів та статей Амстердамського Трактату 1997 р., який почав діяти 1 травня 1999.

У Білий Книзі від 1983 р., у так званій Доповіді Делорса, вже достатньо чітко можна побачити риси появи інформаційного суспільства та соціальні, економічні, технічні зміни, що його супроводжують [4].

Унаслідок цієї ініціативи Європейська Рада у 1993 р. готує доповідь, яку потім представляють у червні 1994 у Раді Європи. У подальшому Доповідь Бангемана ("Europe And The Global Information Society") була як революція, яку можна порівняти із індустріальною, що базувалася на інформаційних та комунікаційних технологіях. У доповіді наголошувалося, що Європа вже є частиною цієї революції, але помітні також критичні ремарки щодо часткової участі Європи в цьому процесі.

Головне завдання ЄС було сформульовано Рішенням Ради від 30 березня 1998 р., яка приймала програму, метою якої було реалізація інформаційного суспільства в Європі.

10–11 грудня 1999 р. у Гельсінкі Президент Європейської Комісії Романо Проді запропонував нову ініціативу "e-Європа – Інформаційне суспільство для всіх", мета якої – поширення можливостей інформаційного суспільства на весь континент. Окрім цього, ЄС ставив собі за мету впровадження конкуренції між компаніями,

підвищення ефективності вже існуючих організацій, обмін знаннями, лібералізація ринку інформаційних та комунікаційних продуктів, концентрація інвестицій у сферу ІКТ та налагодження нових зв'язків між приватним та державним секторами [2].

Вирішальним кроком у процесі впровадження європейської ініціативи щодо розвитку інформаційного суспільства була Надзвичайна Європейська Рада в Лісабоні 23 та 24 березня 2000 р., протягом якої було наголошено на необхідності створення відкритої політики з метою підвищення розвитку інформаційного суспільства. Як наслідок цих переговорів та приймаючи до уваги пропозиції окремих країн, Європейська Комісія підготувала нову ініціативу, яка сьогодні має назву "e-Європа 2002. Інформаційне суспільство для всіх" [2].

У червні 2000 р. на саміті було підписано ще один договір щодо Плану дій "e-Європа 2002. Інформаційне суспільство для всіх", що базується на трьох основних принципах:

- **більш економічне, швидке підключення до Інтернет;**

- а) **більш швидке підключення до Інтернет** з метою збільшення конкуренції та зниження тарифів, надання більш широкого вибору користувачам;

- б) **більш швидке підключення до Інтернет для студентів та наукових робітників** з метою прискорення процесу навчання та наукового співробітництва;

- **вкладання інвестицій у "розумові" ресурси;**

- а) **молодь Європи в період цифрових технологій:** запропонувати Інтернет та мультимедійні інструменти у школах з метою адаптації молоді у сфері цифрових технологій;

- б) **економіка, що базується на знаннях:** розвивати нові рішення та підходи;

- в) **участь кожного в економіці, яка базується на знаннях:** інформаційне суспільство приділяє увагу в першу чергу науковим знанням та розробкам;

- **пропаганда користування Інтернет;**

- а) **розвиток електронної комерції:** прискорити розвиток е-комерції та розробити законодавчу базу;

- б) **адміністрації on-line – вільний доступ громадян:** надати можливість громадянам вільно користуватися інформацією державного характеру та вільно переглядати засідання on-line;

- в) **медична допомога on-line:** збільшити можливість використання електронної сітки та технологій для моніторингу охорони здоров'я та медичної допомоги;

- г) **"розумні" перевозки:** перевезення за допомогою цифрових технологій [2; 5].

Отже, План дій щодо реалізації програми "e-Європа" на 2002 р., розроблений Європейською Комісією, встановлює загальну стратегію співпраці, єдині цілі країн-учасниць, загальні принципи і скоординовані механізми прискорення і розширення масштабу дій, а також містить конкретні заходи з чітко визначеними цілями.

12 липня 2000 р. Європейська Комісія публікує документ "Регіони нової економіки", який містить основні рішення Надзвичайної Ради в Лісабоні. Основні цілі, що були представлені у "стратегії Лісабону", – швидкий розвиток, більше робочих місць та соціальне охоплення або інклюзивність – передбачали використання інформаційних технологій. Ці технології підвищують продуктивність, ефективність та якість загальних послуг, рівень життя, пропонуючи доступ до послуг, які раніше не були доступні.

У березні 2001 р. Європейська Комісія у Стокгольмі представила нову програму "e-Європа. Вплив та пріоритети". Протягом зустрічі між європейськими міністрами була прийнята Резолюція щодо e-уряду та створена спеціальна група координації дій. Підвищення безпеки

роботи в електронних мережах і довіри до них – ці два фактори є найбільш важливими при організації послуг е-уряду. У зв'язку з цим міністри прийняли зобов'язання щодо посилення в межах Європи координації дій для забезпечення безпеки мереж, з гарантування безпечно-го доступу до послуг е-уряду і сприяння використанню електронного підпису [3].

У червні 2002 р. був запропонований План дій "е-Європа 2005" (затверджений на Севільському саміті), мета якого – створення інклюзивного суспільства. На відміну від Плану дій 2002 р. увага фокусується на ефективному використанні послуг Інтернет. У центрі плану дій – користувачі. На всіх рівнях і в усіх заходах акцентується е-охоплення (іншими словами, е-включення), включаючи е-доступність для людей з різними соціальними потребами. Е-охоплення означає те, що ключові послуги повинні бути доступні не лише через персональний комп'ютер, але також і через інтерактивне цифрове телебачення, третю генерацію мобільних телефонів і кабельних мереж. Новий план дій фокусується на використанні широкополосних мереж у країнах ЄС та на безпеці мереж і інформації, е-уряді, е-навчанні, е-здоров'я та е-бізнесі. Зусилля ініціативи е-Європи спрямовані не на створення нових інститутів чи законів, а на породження координації та спільних цілей для політичних дій, які вже мають місце в багатьох різноманітних контекстах.

Для того щоб впровадити в життя програму будівництва економіки, що базується на знаннях, план е-Європа

2002 концентрував свої дії на збільшенні кількості користувачів послуг Інтернет. Для того щоб отримати позитивні показники, необхідно підтримувати також економічний сектор. Саме на це спрямовані дії е-Європа 2005: стимулювати використання послуг, створити нові ринки, зменшити ціни на ІКТ та якомога більше підвищити продуктивність у всій економічній сфері.

1. *Hobley C. Just Numbers. Numbers On Internet Use, Electronic Commerce, IT And Related Figures For The European Community. – 2001. – January.* 2. *e-Europe – Impacts And Priorities. Communication to the Spring European Council in Stockholm. – 2001. – 3–24 March.* 3. *e-Government Applications: From Policy to Practice. – http://europa.eu.int/information_society/eeurope/egovconf/indexen.* 4. *Information Society Technologies: Content, Multimedia Tools and Markets. A multiannual Community programme to stimulate the development and use of European digital content on the global networks and to promote the linguistic diversity in the Information Society Work Programme 2001–2002. European Commission Directorate- General Information Society.* 5. *Internet and the public at large, Report by EOS Gallup Europe upon request of the European Commission. – 2003. – May / June.* 6. *Strengthening International Co-operation In The Global Information Society For An Early Analysis And Conclusions – Accelerating European Integration, Ministerial Conference. – Warsaw, 2000. – 11–12May.* 7. *Summary Report. Web-Based Survey on Electronic Public Services. Results of the first measurement, European Commission, DG Information Society. – 2001. – October.* 8. *Towards A Knowledge-Based Europe. The European Union And The Information Society. Manuscript for information brochure for the general public European Commission, Directorate General for Press and Communication. – 2002. – October.*

Надійшла до редколегії 25.11.05

А. Рубцов, студ.

ПРОБЛЕМА АРАБСЬКОЇ ЄДНОСТІ В СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЦІ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ

Розглянуто вплив геополітичних інтересів США на проблему арабської єдності в країнах Перської затоки.

In the article influencing geopolitical concerns of USA on a problem of Arabian unity in countries of the Persian Embayment is reviewed.

Останні події на Близькому Сході, війна в Іраку та повалення режиму С. Хусейна спричинили геополітичний землетрус і особливо позначилися на політичному, соціальному й культурному становищі країн регіону. США посилити свою присутність, намагаючись перетворитись на найвпливовішу силу в регіоні. Будь-які зіставлення сукупного потенціалу арабських або загалом країн Близького і Середнього Сходу із потенціалом США у військовій, економічній галузях стають недоречними. І тут має значення вже не стільки обсяг американського потенціалу, скільки методи його використання. США тепер відкидають будь-яку опозицію щодо своєї політики з боку регіональних держав. Підхід адміністрації Буша-молодшого до Близького Сходу відображає її загальний силовий підхід до світової політики, зміст якої полягає в тому, що світ – це небезпечне місце і Сполучені Штати повинні використовувати свою силу, навіть в односторонньому порядку, якщо це необхідно, щоб обмежити вплив негативних чинників і особистостей.

Але такий підхід не бере до уваги інтереси ні союзників, ні супротивників. На Близькому Сході також у США вбачають таку байдужість, через що підтримка Америки в арабському та мусульманському світі знижується.

Нині геополітичні зміни відбуваються відповідно до інтересів США. Проте ці зміни будуть відбиватися не тільки на геополітичній ситуації в регіоні, але й на соціально-політичних трансформаціях, зокрема на процесах демократизації в арабському світі.

Нова політика Вашингтона щодо арабських країн – докорінна перебудова внутрішньої структури регіону,

взаємовідносини між регіональними державами, їх роль і межі впливу на близькосхідні процеси. Так, Саудівська Аравія стоїть перед перспективою втрати своєї стратегічної й політико-економічної ролі як єдиного прозахідного виробника нафти, який здатний компенсувати зниження видобутку в інших країнах. Якщо Ірак буде перетворений на американський "заповідник", роль Саудівської Аравії як стратегічного партнера США зменшиться. Єгипет продовжуватиме, швидше за все, відігравати важливу практичну роль у регіоні, але його положення і відповідно здатність ефективно впливати на політику регіональних держав будуть обмеженими.

На фоні таких подій значення Ліги арабських держав знижується, а арабська єдність перебуває під загрозою. Склад країн, залучених до обговорення й вирішення регіональних проблем, визначається зовнішніми силами і не керується принципом належності країн до Ліги арабських держав. Зокрема, на конференції міністрів закордонних справ країн-сусідів Іраку, коли були присутні Туреччина й Іран, але не було ні Єгипту, ні інших держав Магрибу, свідченням занепокоєння Єгипту, Саудівської Аравії і Сирії невизначеною долею загально-арабських інститутів стала заява цих трьох держав, вироблена на зустрічі в серпні 2003 р., про "Посилення арабського співробітництва і Ліги арабських держав". Проте відцентрові тенденції в арабському світі зберігаються.

Про це свідчить і остання невдала спроба зібрати арабський саміт. Ліга арабських держав за два дні до відкриття саміту, призначеного на 29 березня 2004 р., оголосила про його "перенесення" на невизначений